

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם אליהו עמיצור, כפר יהושע
תאריך: 5.8.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: מר עמיצור, אני מבקש שבתחילת הריאיון תספר את הרקע להגעה שלך לכפר יהושע. אני מבין שאתה נמנית על קבוצת המייסדים.

אליהו עמיצור: כן.

ש: אתה מוכן לספר מתי הגעת?

ת: אבל לפני זה הייתי רוצה, שאלת אותי שאלה אחרת. שאלת אותי האם, אני לא הייתי מוסמך להוראה, איך הוריתי

ש: אנחנו נגיע לזה, עוד רגע נגיע. אתה מדבר על לפני שהגעת לכפר יהושע?

ת: כן. אני רוצה לענות לך על השאלה הזאת.

ש: מאה אחוז.

ת: נתמזל מזלי ולא למדתי אצל מלמד בחדר. זאת אומרת באותה שנה שאני הגעתי לגיל לימודים

ש: איפה היית?

ת: קרנפול, בירת גליציה המזרחית, בערך במרחק 30 קילומטר מהגבול הרוסי.

ש: על איזו שנה אתה מדבר איתי?

ת: אני מדבר איתך על 1912, 1913. אני נולדתי בשנת 1903, הייתי בן 11, 12 וכבר אז הוריתי. מדוע?

אני הצטיינתי בלימודים. כמובן אני לא רוצה להשתבח אבל אלה הן עובדות ויש לי תעודות על כך. אני

הצטיינתי בלימודים והיות שהגעתי לידיעה מעמיקה בשפה העברית ובהיסטוריה של עם ישראל, באו אלי

אקדמאים שהם רצו ללמוד עברית והמורים שלי אמרו שאני המקור המתאים ללימודים. זאת אומרת אני

כבר אז הוריתי. הגעתי ארצה בינואר שנת 1921 ואני בן 17 וחצי.

ש: לאן הגעת?

ת: אז לא היתה לשכת עבודה. היה לי חבר בכביש חיפה-ג'דה והוא לקח אותי לשם. אני התחלתי לעבוד

שם

ש: למה הכוונה ג'דה?

ת: ג'דה זה רמת ישי. אני בכוונה, לא במקרה, אני אומר חיפה-ג'דה, מפני שזה דבר אחוז בדבר. בתקופה

ההיא מקורות עבודה רבים לא היו. היה רומן בין ההסתדרות הציונית ובין ממשלת המנדט. שני הצדדים

התאכזבו. מדוע? מפני שממשלת המנדט קשרה את הקשרים עם ההסתדרות הציונית, אז עוד לא היתה

ההנהלה הציונית אלא ועד הצירים, והיה קשר ביניהם. ממשלת המנדט היתה בטוחה שאחרי הצהרת בלפור

ואחרי שאנגליה קיבלה את המנדט לעזור להקים בית לאומי ליהודים בארץ-ישראל, פלסטינה, לא ארץ-

ישראל, היא תוצף בהון יהודי. הלא למי יש כסף בעולם? יהודים. ואם יאמרו בית לאומי ליהודים, אז

הארץ תוצף בכסף. ממשלת המנדט התאכזבה, הכסף לא הגיע. ואם אתה קצת למדת על התקופה ההיא,

אתה בודאי יודע שאז נזעק ד"ר חיים וייצמן ואמר את המילים האלה – עם ישראל היקר. זאת אומרת

חלוצים הגיעו, ההון לא הגיעו. החלוצים שקראו לעצמם חלוצים מפני שהעליה הראשונה והשנייה, 1881 ו-1914, זו לא היתה עליה חלוצית. לא נדון בזה עכשיו. אבל העולים בשנים 1919, 1920, 1921 ראו את עצמם כחלוצים לפני המחנה שיבוא. הם הגיעו מוכנים לכל עבודה שהיא.

ש: כן.

ת: המדינה לא היתה מפותחת, המוסדות סגרו את שעריהם מפני שהפועל הערבי היה זול יותר, ממושמע יותר וצייתן יותר. היו סימנים ראשונים לחוסר עבודה ורעב בארץ מפני שהארץ לא היתה מפותחת לקלוט לא רק אלפים, אלא גם לא מאות. היתה כאילו התחלה ממש של רעב. לכן ועד הצירים פנה לממשלת המנדט שהיא תעזור לפתור את הבעיה הזאת. ממשלת המנדט ראתה את עצמה אחראית שלא יהיה ממש רעב והיא התחילה לפתח את הכבישים בארץ שבזמן התורכים היו מוזנחים מאוד והיו יותר שבילים מאשר כבישים. הממשלה פנתה לוועד הצירים שהוא יקים משרד לעבודות ציבוריות כי ממשלת המנדט לא יכלה להעסיק ישירות, כי אם הממשלה תתכנן תכניות, תקציב תקציבים ותמסור עבודות בקבלנות למשרד לעבודות ציבוריות שהוקם. והנה אז תוכננו ארבעה עד חמישה כבישים: כביש חיפה ג'דה, כלומר רמת ישי, כביש עפולה-נצרת, כביש טבריה-טבחה וכביש טבריה-מגדל. אלה היו מהמרכזים אשר מהם יצאו הפועלים לעבודה. זאת היתה עבודה קבלנית. המשרד לעבודות ציבוריות קיבל את העבודה בקבלנות ממשלת המנדט והעבודה נמסרה לקבוצות קבלניות.

ש: כן.

ת: מי שמדבר על כביש ורואה היום את בנין הכבישים, איננו מבין מה אמר כביש בתקופה ההיא. נאמר בקיצור נמרץ – כביש בעבודה ב-1920, 1921, היה למעשה כולו בעבודת ידיים. המכונה היחידה שעבדה בכביש היה המכבש. עד המכבש, כלומר חפירה, יישור, סלילה, זאת אומרת הכביש היה ככה – חפרו תעלות מהצד השני בצורת הכביש. אחר כך היו מביאים אבנים נאמר בגודל של עשרים סנטימטר, מעמידים אותן זו על יד זו, ואז היה בא המכבש וכובש אותן בקרקע. אחר כך כיסו את הכביש בשכבת חצץ. מאין בא החצץ? אבנים מהסביבה הובלו וזאת היתה העבודה העיקרית ואני גם כן עבדתי בה – לפוצץ אבנים גדולות לגודל של שלושה עד ארבעה סנטימטר כל אבן. החצץ הזה כיסה את הסולינג ועל החצץ הזה עבר המכבש. זפת עוד לא היתה, ברור. כך נבנה הכביש. היום בכביש בונים עם ארבע, חמש מכונות גדולות, כמעט בלי אנשים. הכל עושה ה... הזה. אם כן צריך להבין, הכביש היה מרכז עבודה, מרכז פרנסה וגם מרכז חברתי. הקבוצות השתדלו לקיים את העבודה אבל פועלים חדשים, למשל אני כשבאתי המכסה היתה שאדם צריך לעשות ביום עבודה של שמונה שעות מטר מעוקב של חצץ. כשאני הגעתי ארצה הייתי צנום ורזה ואני עשיתי בערך 15 סנטימטר במקום זה. זאת אומרת אני הוספתי לדפיציט של הקבוצה שלי, ברור? זאת אומרת עבדו ללא רווחים. המזון היה כולו בימים האלה מזון של שימורים. אני עד עכשיו זוכר – "בולי ביף", "פֶרֶש" וג'ם. זה הכל. לא חלב, לא ביצים ולא ירקות.

ש: זה על בסיס בשר, שימורי בשר?

ת: כן. "בולי ביף" זה בשר, "פרש" אלה דגים מעושנים בתוך קופסה, ג'ם זה ריבה. אני זוכר את השמות האנגליים מפני שזה היה המזון.

ש: ולחם ומים כמובן.

ת: כמובן. הכביש הוא גם היה נקודה חברתית. היו קבוצות מעיר אחת או מעיירה אחת, היו הרצאות וגם שיחות וכן הלאה. אומר לך שבאחד הימים ביקר אצלנו בכביש חיפה-ג'דה א.ד. גורדון, ואני אציין את זה בתור נקודה שצריך לדעת. כשהוא בא בבוקר הוא לקח פטיש והתיישב לעבוד בחצץ. עבד עד הערב. בערב הוא שוחח והירצה. כמובן אתה מבין למה אני מתכוון. עכשיו המרצים באים במכונות ונוסעים במכונות. למשל כמובן אנחנו לא היינו אסירים, היינו אנשים חפשיים. היו שעזבו מקום אחד והלכו למקום אחר ואני מדגיש את המילה הלכו. מובן מאליו שלא היה כל קשר, מכונות לא נראתה. נהוג היה אז שאין שאלה, לאן שבאים מוכנה תמיד המיטה של השומר ושולחן האוכל, לא היה צריך להזמין אותי אלא זה היה ברור, כל עוד זה היה עובר אורח עושה את זה. אני רק תיארתי לך את המצב. אבל אתה עוד הקדמת שאלה אחרת - איך הגעתי לכפר יהושע.

ש: זהו, בדיוק.

ת: עכשיו אני אענה לך. הגעתי אני ולא היחיד, מתוך מגמה שהנה, ואת זאת הבטחתי לעצמי כשהייתי בן עשר, אתה מוכרח להאמין לי. כבר אז קבעתי לעצמי דבר אחד - לעלות לארץ-ישראל, לדבר רק עברית. הבסיס של העברית עוד היה חלש למדי. היה "גדוד מגיני השפה", מפני שעוד לא היה בטוח שהעברית תתאזרח כיחידה. ובכן, לעלות ארצה, לדבר רק עברית, לשמוע אפשר גם שפה אחרת, אבל לדבר רק עברית. הכוונה היתה להגיע להכשרה חקלאית ולהיות עובד אדמה. מפני הסיבה הפשוטה הזאת, המושבות שהיו היו מושבות מטעים והדבר תמיד מצריך עובדים שכירים - כרמים של ענבים, שקדים, תפוחי זהב וכן הלאה. זאת אומרת ... מטעים אשר שם היתה עבודה מסובכת וקשה. כמובן שידוע היה ענין הפירמידה, אני לא צריך להסביר לך מה זה פירמידה, כולם יודעים - עם ישראל זו פירמידה הפוכה. מבחינה זו אני וכל האחרים החלטנו להפוך את הפירמידה ואנחנו ניצור מעמד עובדי אדמה לעם חסר מעמד זה. זה היה החלום, אבל בשביל להגשים את החלום היה צריך קודם לקבל הכשרה חקלאית. המטעים ביהודה ושומרון לא יכלו לתת את ההכשרה החקלאית. כשחשבנו על עובדי אדמה, זאת אומרת לחרוש, לזרוע, לקצור ולדוש, את זה רצינו, אני אומר רצינו כי לא הייתי יחיד, אבל אני רציתי ללמוד את העבודה למען שאוכל ברבות הימים, הלא בינתיים לא היתה עוד אדמה פנויה, ללמוד לעשות את העבודות החקלאיות "המוציא לחם מן הארץ". זה היה המוטו.

ש: כן.

ת: בגליל התחתון היו חמש מושבות אשר הן התאימו לחלום שלנו. הם היו בוגרי המטעים אשר מאסו בעבודה הזאת והם באמת קיבלו עבודה מפיק"א ובאמת חרשו וזרעו בעבודה עצמית וזה היה המקום להכשרה. ובכן, אני עבדתי תקופה מסויימת בכביש חיפה-ג'דה, אחר כך עבדתי עוד בגדוד המצרי, זאת פרשה אחרת וזה ענין של חצי שעה להסביר לך

ש: לא חשוב, נעבור על זה.

ת: נעבור על זה. אחר כך התחלתי לעבוד בבית גן שהיה מושבה שהיו בה עשרה איכרים

ש: איפה?

ת: ליד יבנאל, לפני יבנאל. המושבות היו בית גן, יבנאל, מסחה שזה כפר תבור, סג'רה שזה אילניה, מצפה ומנחמיה. אלה היו המושבות. אלה היו מקומות להכשרה לאלה אשר חלמו להיות עובדי אדמה. אני עבדתי

שם שנתיים, שלוש אחרי שעבדתי בגדוד המצרי ולאחר מכן, נודע לי שנוסדו שני מושבי עובדים בשנת 1921. הם אמרו לא לכל מה שנעשה במושבות האחרות – לא לעבודה ערבית, הקרקע לא תיקנה. במושבות היו איכרים שהיו להם 200 דונם והיו איכרים שהיו להם 20 דונם או 2 דונם או חסרים. ובכך אנחנו אמרנו אז – לא לקרקע קנויה כי אם קרקע של הקרן הקיימת. כבר אז היתה הקרן הקיימת ש: אדמת לאום כמו שאומרים.

ת: כן. קודם כל זה יוצר את השויון מפני שאם לא קונים את האדמה אז מה שמקבלים מחלקים שווה בשווה בדיוק בין כולם. עבודה עצמית, זאת אומרת לא רק שלא מעסיקים פועלים ערבים, גם לא פועלים יהודים. זאת אומרת לבצע את כל העבודה בעזרת בני המשפחה. משפחה עובדת. העיקרון השלישי היה עזרה ואחריות הדדית, זאת אומרת לא כמו במושבות כל איש ... וחושב רק על עצמו. עזרה ושויון מאורגן. קנייה ומכירה. אלה היו ארבעת היסודות. על יסודות אלה נוסדו שני מושבים – נהלל בעמק יזרעאל וזה היה של הפועל הצעיר. היו כבר אז שתי מפלגות – הפועל הצעיר ואחדות העבודה. אחדות העבודה זה כבר יחזקאל. שני מושבים אלה היו הראשונים. האירגון שנוסד בנהלל נקרא אירגון א'. זה היה לכפר יהושע. אדמה לא היתה. חנקין אמנם השתדל לקנות אדמה אבל כסף לא היה. ועד כמה שיהיה מוזר הדבר הוא קנה שטחים גדולים בעמק יזרעאל כשכיסו היה ריק. פלא, שבדרך כלל אדמה לא מוכרים בהקפה ולא בהלוואה, והוא עשה את זה. הוא קנה אדמה והאדמה בעמק יזרעאל הייתה שייכת לשני עשירים ערבים, משפחת סורסוק ומשפחת תוויני, שהשיגו אותה במרמה. אני יכול לספר איך אבל זה לא שייך לענין. הם חשבו שהם יפתחו את אדמות העמק וזה יהיה מקור להכנסה. משפחת תוויני זו היתה המשפחה שהיתה בעלת האדמה של כפר יהושע.

ש: מלבנון, נכון?

ת: כן, אבל הוא היה בנצרת תקופה ובעכו. סורסוק היה בביירות, תוויני היה בארץ.

ש: הוא לא עבר ללבנון אחר כך?

ת: לא. המשפחות האלה החזיקו באדמות ואז, דוקא אז, נבנתה על ידי הממשלה התורכית הרכבת לחיפה. התכנית היתה שהיא תגיע לעכו מפני שכל הגרעינים, כל החיטה היתה מגיעה לעכו. הם קיוו שזוהי יהיה מקור פרנסה אדיר. בקיצור נמרץ, הפרנסה הזאת לא היתה כפי שהם קיוו והם רצו למכור את האדמה הזאת. אבל לא דונמים ולא עשרות דונמים, כי אם מאות אלפי דונמים. אז במקרה הרצון של היהודים על ידי חנקין והרצון של ההם להיפטר מהאדמה, חברו יחד ואפשר להבין מדוע הם הסכימו למכור בהקפה. קונים אחרים רציניים לא היו. היו כבר קונים ספקולנטיים שהיו מוכנים לקנות עשרה, עשרים דונם, אבל לא היו יכולים לקנות מאות אלפי דונמים. את זה יכלה הקרן הקיימת לעשות.

ש: יפה.

ת: אני הגעתי לכפר יהושע באוקטובר 1928. בזה עניתי לך על השאלה. ראית, אני הייתי מוכרח להקדים ולא אמרתי את הכל. הגעתי באוקטובר '28.

ש: אחרי שהיה פה גרעין ראשון?

ת: כן. הגרעין הראשון עלה בשנת 1927. זאת אומרת באתי לכפר יהושע כשכבר היה הגרעין הראשון.

ש: עכשיו אתה אומר לי שהגשמת את הנדר שלך ועלית על הקרקע.

ת: ואני ממשיך להגשים אותו גם עכשיו.

ש: גם עכשיו, יפה. מכאן אני מבין שקיבלת את הבית

ת: לא קיבלתי את הבית.

ש: בנית את הבית?

ת: גם לא בניתי. תבין, עליתי לכפר יהושע ב-28', את הבית בניתי ב-35'. לא רק אני. גרנו במשהו דומה לבית, צריפים ממחנות הצבא הבריטי וכן הלאה. את המחסור והמצוקה שאנחנו חיינו בהם אתה לא יכול לתאר לעצמך. זה לא קו העוני, זה שלושים מדרגות מתחת לקו העוני. זה הדבר אשר אתה צריך להבין כי אתה אומר – בנית. לא בניתי בית ולא היתה לי אפילו מחרשה "ביסוק" לקנות את זה ולהתחיל

ש: "ביסוק" זה שני סכינים, שני להבים?

ת: יש לי פה בחוץ את המחרשה שעבדתי בה, היתה רתומה לזוג פרדות. טרקטור לא נראה בכלל.

ש: אבל מה שחשוב להבין שהפכת להיות חקלאי.

ת: עובד אדמה, מגדל בקר, חורש וקוצר, מגדל ירקות, מגדל פירות וכן הלאה. זה אתה אומר – הפכת הפכנו.

ש: הפכנו, ברור. אוקיי. עכשיו תרשה לי להגיע ל-1945, סוף המלחמה. מה קורה אז מבחינת הנוער העולה שהגיע הנה לכפר יהושע?

ת: הנוער העולה הגיע להנה ב-37'.

ש: כן, אבל אני הבנתי בשיחה המקדימה שאתה התחלת להדריך את הנוער הגרמני שהגיע אליך.

ת: ב-37'. אתה אמרת 45'.

ש: אני התכוונתי להגיע לנוער הסורי, אבל בסדר, אוקיי.

ת: נגיע אליו. כאשר קיבלנו את הנוער העולה זו היתה גם מצווה אשר שכרה בצידה. היה תקציב לבנין הבית לנוער העולה והם היו צריכים להתפזר בבתים. חצי יום למדו וחצי יום עבדו. להדגיש שהעבודה קודמת ללימודים. מהבוקר עד הצהריים הם עבדו יחד עם החברים בכל עבודה. היו בנים ובנות. אחרי הצהריים היו שלוש שעות לימודים ובערב שיחות והרצאות.

ש: אני מבין שעלית הנוער של הסוכנות היהודית באמצעות הגברת הנרייטה סאלד מימנו את השהיה של הילדים פה.

ת: כן. מימנו את השהיה. נבנה גם בית ספר. הוא עוד קיים הבנין הזה. שם היו שלוש כיתות. הם באו בערך 48 או 50 בנים ובנות. חלקם כבר קיבלו קצת הכשרה בגרמניה. אלה היו הימים הראשונים של היטלר. כל הענין של הפתרון הסופי הופיע יותר מאוחר. החלום הראשון של היטלר היה מדגסקר, להעביר את כל יהודי אירופה למדגסקר. בשנים הראשונות אפשר היה לצאת מגרמניה ולהוציא גם רכוש וגם כסף. זו היתה העברה.

ש: טרנספר.

ת: לא טרנספר. רק הסכם להעביר רכוש והיהודים לא ניצלו די את הענין הזה. הענין היה בזה שהיו יהודים שהאמינו להיטלר, ל"מיינ קאמפף" והם באמת הסתלקו, אבל רוב היהודים לא האמינו וחשבו שכל ענין היטלר זו אפיזודה חולפת ואפשר יהיה להמשיך לחיות. באו קבוצות של נוער עולה שהנרייטה סאלד

אירגנה. איך הגעתי? אני דובר שפות רבות וגרמנית על בורייה. בתוך ה-50 האלה שהגיעו אלינו היו כאלה שכבר למדו קצת עברית, אבל הרוב לא ידע. כמובן שאת השיחות וההרצאות הראשונות נתתי בגרמנית. החברים ידעו את השכלתי ואמרו – אתה תהיה האדמיניסטרטור, זאת אומרת מחזיק בידך את הנהלת הענינים, גם עניני כספים, ואתה תהיה מורה ומדריך לנוער הזה. חוץ ממני היה גם חבר ושמו דוד ברש, אולי שמעת עליו, היה חבר מוכשר מאוד. היה מדריך טיולים. הוא היה המורה השני. היה גם מורה שכיר מחוץ לכפר, שלום לוין. הוא אחר כך הגיע למדרגה עליונה – מזכיר תנועת הנוער העולמית. לא חשוב. היינו חבר של שלושה אנשים. אמרתי לך שהיו שלוש קבוצות. אחרי הצהריים נכנס כל אחד לקבוצה. אחר כך עברו מכיתה לכיתה. אני ריכזתי את התנ"ך, השפה והדקדוק. החברים האחרים עסקו בהיסטוריה, דברי הימים וכן הלאה. אני ריכזתי את כל הענינים.

ש: הילדים האלה, הנוער הזה

ת: זה היה נוער. הסורים עלו כילדים וזה דבר אחר לגמרי.

ש: הנוער הזה התגורר בבתי...

ת: בבתים. כל אחד בבית, חי עם המשפחה במחסור ובמצוקה כפי שהיו. בגדים היו להם מפני שהם היו בני אנשים שעוד חיו ועוד קיוו שהיטלר זאת אפיזודה.

ש: זאת אומרת שאת האספקה של הבגדים הם קיבלו מעלית הנוער

ת: אם חסר משהו אני נתתי פתק לצרכניה ואני ניהלתי את הענין הזה.

ש: אבל את המימון למזון שלהם, לאוכל?

ת: מה זה מימון? הם אכלו על שולחן המשפחה.

ש: כן, אבל המשפחה קיבלה על זה מימון מסוים?

ת: כן. מימון סמלי מעלית הנוער.

ש: אז אתה טיפלת בקבוצה הזו, היית המנהל. ככה עוברות להן השנים

ת: שלוש שנים.

ש: לאחר מכן מגיעה עוד קבוצה אחת. מתי?

ת: מיד, בערך ב-39, 40, קבוצה מטרנסילבניה.

ש: מרומניה.

ת: מרומניה אחר כך. רומניה התחילה להכין את היהודים לפתרון הסופי, אז משם הצילו חברת נוער והביאו. אז אני עוד הייתי בתוך הענינים בגלל הנסיון שלי. אני ראיתי את זה מצדי כקרוב, כי בכל זאת הייתי מוכרח לעזוב את העבודה במשק לשלוש, ארבע שעות ולפעמים גם חמש, לשיחות וכן הלאה. אבל כשהחברה הזאת גמרה את הכשרתה, הודעתי לוועד שאני לא ממשיך יותר. אבל התייעצו איתי כל הזמן. ובכן זהו תהליך הענינים.

ש: אז אתה אומר שהגיעה קבוצה שניה

ת: ושלישית מרומניה.

ש: מתי הם הגיעו?

ת: לאחר שגמרה הקבוצה הזאת.

ש: השניה?

ת: כן.

ש: זאת אומרת מחזור של שלוש שנים בערך?

ת: שנתיים.

ש: אוקיי. עכשיו אני ברשותך מגיע לקבוצת הילדים מסוריה. מתי הם הגיעו אליכם? איך הם הגיעו? מי הביא אותם? ספר לי.

ת: מה שאני יכול לומר לך, הקבוצה הזאת לא במקרה אני אומר ילדים ולא נוער. הקבוצה הזאת היתה בעיקרה מחלב. כאשר התחילו העננים בשמי העולם הגיע הדבר גם לסוריה. הורים עשירים דאגו, לא האמינו למה שיהיה, השתדלו לאסוף את כספם ולהימלט מחלב לבירות. בירות תמיד היתה עיר קוסמופוליטית והסכנות לחיי יהודים היו גדולות בחלב ולא היו גדולות בבירות. אבל מתוך חוסר אמונה מה שצופן העתיד בחלקו, ההורים האלה שהיו כולם בעלי אמצעים גדולים ויכלו להרשות את זאת לעצמם, רצו להציל קודם כל את ילדיהם. פנו לעלית הנוער ועלית הנוער, היות שאלה היו ילדים בני 12, 13, 14, סידרה אותם במרחביה ובמקומות שונים בסביבה ההיא

ש: על איזו שנה אתה עכשיו מדבר איתי?

ת: אני מדבר איתך על, בזה אני לא מדייק

ש: פחות או יותר.

ת: '43, '44. אני אמרתי לך, או לא לך כי אם לעמליה בתי, שבענין הנוער מסוריה יש חברה אחת שהיא כבר לא בחיים, היא עבדה בזה, ריכזה את זה

ש: מי זו?

ת: שמה חיה ארזי. אתה תיקח את הספר "חמישים שנה לכפר יהושע", שם אגב יש כמה וכמה דברים שלי, וממנה אתה תמצא את התאריכים. בענין הנוער העולה מגרמניה אני יודע בדיוק

ש: אוקיי, באופן כללי לגבי הסורים. תגיד לי בבקשה, אתה יודע על זה שיאני אבידוב מנהלל הגיע הנה

וביקש ממזכירי המושבים ואולי גם הקיבוצים שיקבלו את הנוער הזה? אתה מוכן לספר לי קצת על זה?

ת: לא, לא אוכל לספר כי אני אינני יודע פרטים. את זה אתה תקבל בספר. אני יודע שהם עלו כילדים.

במרחביה לא הרגישו עצמם כל כך טוב. ממשפחת בדאיש עלו ההורים, אז היה צריך לעבור את הגבול, זה

לא היה כל כך מסובך מפני שעמד שם משמר של חיילים אנגלים ואפשר היה לעבור שם. אני אספר לך

בדיחה – היו מעבירים מבוגרים וילדים והחיילים האנגלים היו מקבלים בעד כל נפש סכום מסוים, לירה

או שתיים וכן הלאה. היו סופרים את הנפשות שעברו את הגבול מסוריה, זאת אומרת מבירות ועד מטולה,

ארצה. והנה הם ספרו וספרו והגיעו לזה שהיו שניים, זאת בדיחה שיש בה אמת, היו שניים מעל למספר

שהם קיבלו. אז הם אמרו – טוב שיהיו שניים בלתי-לגאליים.

ש: יפה.

ת: הילדים האלה, משפחה אחת אני מכיר משפחת בדאיש, ואני זוכר עוד שם משפחה אחת, פיצ'וטו. מדוע

אני זוכר את זה? כי פיצ'וטו זה לא ילידי חלב, זה יהודי ספרד שעברו לסוריה. זאת אומרת מה זה

לסוריה? תורכיה קלטה, כי פיצ'וטו זה לא שם [ערבי]. בדאיש זה שם ערבי. פיצ'וטו זה שם ספרדי.

ש: כן.

ת: כשהילדים האלה הגיעו לגיל של נעורים, לא אומר לך בדיוק אם 16 או 17, ולא כולם אותו הדבר, פנו לכפר יהושע, כמו גם לכפרים אחרים, שיקבלו. לא קראו לזה חברת נוער. קראו לזה נוער סורי, ילדים מסוריה. הנוער העולה מגרמניה זה היה גיל 17, 18. אלה היו גיל 16 וכן הלאה. הם לא הרגישו כל כך טוב במרחביה ...

ש: למה? אתה יודע? מה סיפרו לך?

ת: לי לא אמרו אבל לא הרגישו טוב. הנוער העולה מגרמניה הרגיש עצמו בבית, היה חלק מהמשפחה. בין הילדים האלה מסוריה שעברו ממרחביה היו שלושה ילדים ממשפחת בדאיש – לינדה שאנחנו נתנו לה את השם עדינה, היא היתה כבר בן 16, אחותה פורטין, מזל, היא היתה בת 13, 14 והאח יוסף. אלה היו שלושה. האבא שילם בעד העברת הגבול. לאנגלים שילמו אחרים. הוא היה צריך לשלם למבריחי גבול יהודים. אבל היה לו כסף והאדם רצה להציל את הילדים מפני שהוא לא האמין שבבירות הוא יוכל להמשיך לחיות. [כדי] להכות שורש בארץ הוא שלח את שלושת הילדים האלה. פנו אלינו שאנחנו נקבל את הילדים האלה

ש: מי פנה אליך?

ת: חיה ארזי שאמרתי לך שהיא טיפלה בילדים האלה. אנחנו קיבלנו את לינדה אלינו והיא הרגישה עצמה אצלנו כמו בת ממש. עבדה יפה מאוד ומכל הבחינות. זה לא שייך לענין
ש: זה שייך.

ת: היא היתה קשורה עם בננו שנפל.

ש: היא היתה חברה שלו?

ת: זה לא היה קשר ממש. זה היה חלום שלנו.

ש: חלום שלכם שבסופו של דבר היא תתחתן איתו?

ת: כן.

ש: מה היה שם הבן שנפל?

ת: עמיהוד. הוא נולד בשנת 30'. ב-47' התגייס לפלמ"ח. עוד לא היה גיוס אז, התנדב. ב-49' נפל.

ש: במלחמת השחרור?

ת: כן. פורטין-מזל ויוסף הסתדרו במושבים אחרים, לא בכפר יהושע, והרגישו שם לא טוב.

ש: איפה הם היו?

ת: אינני זוכר בדיוק. את זה אתה צריך למצוא בספר. האבא מבירות היה בקשר מתמיד עם הילדים

ש: איך?

ת: שלח כסף עם מבריחי גבול. אחרי שהוא היה בבירות שנה שנתיים, הוא הגיע למסקנה שבירות זה מקום טוב ליהודים ואפשר לעשות את אותו הכסף שעשה בחלב. הוא שלח שליח מיוחד ודרש שהילדים יחזרו לבירות. פורטין ויוסף הגיעו לגבול. לינדה-עדינה הגיעה ואמרה – אני לא יוצאת מהארץ. שני הילדים הצעירים חזרו לבירות. מצב ההורים היה כל פעם יותר טוב, היה להם כסף. הם קנו בית בארץ להבטיח לעצמם, בסוף הם עלו אבל

ש: איפה הם קנו את הבית?

ת: בתל אביב.

ש: איפה בתל אביב אתה יודע?

ת: אני בערך יודע. נדמה לי שרחוב אריסטובל 3, בערך.

ש: זה ליד שכונת התקווה?

ת: אינני יודע בדיוק. אני רוצה לומר שלינדה נישאה לבחור אחד והיא גרה בבית הזה. זה הבית של אביה.

האיש שלה היה נהג אוטובוס והם חיים עד היום בבית הזה.

ש: אני מבין שהבחור שלה היה מהחברה הרומנית, נכון?

ת: כן. היה מניצני-עוז, מול טול-כרם.

ש: הוא היה בגרעין של ...

ת: הוא היה בגרעין והיא נישאה לו.

ש: הם היו בניצני-עוז גם?

ת: כן. אבל אחרי זמן מה עזבו את ניצני-עוז. היה להם בית והם חיים בבית הזה עד היום.

ש: יפה. עכשיו יש לי כמה שאלות קצרות.

ת: בבקשה.

ש: אתה אומר שהגברת חיה ארזי ביקשה ממך לקבל את הילדים האלה, נכון?

ת: לא ילדים. ילדה.

ש: את עדינה, אבל אתה אומר שלאחר מכן הגיעו גם שני האחים שלה.

ת: יחד, הם היו יחד במרחביה ובעוד נקודות בסביבה.

ש: וכולם יחד הגיעו אליך הביתה?

ת: לא אלי. רק עדינה. שני האחרים האלה, האבא דרש שיחזרו לבירות.

ש: אז הם לא הגיעו לכפר יהושע?

ת: לא. הם היו מגיעים לכפר יהושע מהמקומות שבהם הם היו, לא יודע בדיוק, לבקר אצל לינדה.

ש: אה, רק לבקר.

ת: רק לבקר. אנחנו קיבלנו את לינדה-עדינה. היא היתה אצלנו. אגב, היא כבר למדה צרפתית, חוץ מזה

שכמובן [ידעה] ערבית ועברית. אני למדתי ערבית, אני מדבר באופן חפשי, דיברתי איתה גם ערבית. היא

למדה כבר גם צרפתית. היא היתה הגדולה שביניהם. האבא דרש ששלושתם יחזרו אבל עדינה אמרה שהיא

לא חוזרת לבירות. היא נסעה איתם עד מטולה ושם שני הילדים, יוסף ופורטין, חזרו לבירות, כעבור,

אינני יודע, חמש או שש שנים, חזרו ההורים גם כן ארצה והילדים האלה היו איתם.

ש: למה עדינה לא רצתה לחזור לבירות? היה לה טוב כאן? למה היא רצתה להישאר כאן?

ת: אני אמרתי לך כבר, הילדים בכלל שנקלטו בבתיים התאקלמו בצורה יוצאת מן הכלל, הם היו חלק

מהמשפחה. עדינה כל כך התחייטה איתנו, היא ידעה את מכאובינו וידעה את שמחותינו והיא היתה כמו

בת או יותר מבת. למשל היינו הולכים לחלוב יחד, אני רעייתי ועדינה, והיא הצטיינה מאוד בעבודה. ...

היא תמיד היתה אומרת – אליהו, אני כבר גומרת. זאת אומרת, בשביל להקל עלי שאני לא צריך לחלוב את הפרה הזאת או אחרת. היא היתה כמו בת ויותר מבת. ישנה תמונה שלה פה.

ש: אני רוצה להבין ענין מנהלי אחד – חיה ארזי ביקשה ממך ומאחרים לקבל ילדים מסוריה. מי ביקש ממנה או ממושב כפר יהושע לקבל את הילדים האלה?

ת: כנראה העליה של הנרייטה סאלד.

ש: זאת אומרת הילדים האלה מומנו על ידי עליית הנוער?

ת: על ידי עליית הנוער.

ש: זאת אומרת שכל משפחה קיבלה משהו עבור האחזקה של הילדים.

ת: כן.

ש: ובגדים וכל זה? הם היו מקבלים חבילות?

ת: לא, לא חבילות. את זה לא אוכל לומר לך. פרטים אתה תמצא בספר.

ש: אני מבין שהיום אתה עוד שומר על קשרים או יותר נכון בעבר שמרתם על קשרים עם הילדים האלה,

נכון?

ת: כן.

ש: אתה מוכן קצת לספר על זה?

ת: גם עם ההורים. כשההורים באו, האבא והאמא, עדינה כיוונה אותם אלינו. אני הלכתי שעות והסברתי לו בערבית מה זה מושב. הלא לא היה להם מושג בכלל על עבודה עצמית וכן הלאה. הייתי קשור למשפחה. אבל במשך הזמן עדינה נשארה בת המשפחה והם התרחקו לאט. אגב, מזל נישאה באיזה שידוך לא מתאים ויוסף נסע לברזיל. כל המשפחות האלה מבירות, כשעזבו את חלב, רובם ירדו מן הארץ. עדינה נשארה בת [המשפחה].

ש: אתה יודע באופן כללי שהילדים האלה מסוריה חיו כאן כמה זמן בבתים?

ת: לא אוכל לומר לך בדיוק.

ש: לא היתה להם תקופת הכשרה גם כן של שנתיים או משהו כזה?

ת: לא. זה לא היה כמו עליית הנוער, אמרתי לך, הם התחילו את הצעדים שלהם בארץ כילדים. אחר כך, היות שהרגישו עצמם לא טוב, לא העבירו עשרים או שלושים, העבירו אותם בודדים. לא אוכל לומר לך פרטים.

ש: אתה כן יודע בטח לגבי עדינה כי היית כמו אבא שלה.

ת: כן.

ש: היא למדה באיזו מסגרת? בכיתה של הילדים הסורים?

ת: לא.

ש: איפה?

ת: היא למדה כבר בכיתת בית הספר שלנו עם הילדים שלנו. לא היתה קבוצה בגילה. היו בודדים או בודדות. הנוער העולה מגרמניה זה היה אירגון, קבוצה, בגיל כמעט דומה – 16, 17, 18. היו כיתות

והיתה חברה. פה הילדים האלה היו בודדים. זהו. אי אפשר היה ליצור כיתה. למדו עם הילדים שלנו בבית הספר.

ש: כולם? כל הילדים הסורים?

ת: כן.

ש: כמה בסך הכל היו כאן ילדים מסוריה, אתה זוכר?

ת: לא אוכל לומר לך.

ש: אתה לא זוכר. הבנתי.

ת: לא שאני לא זוכר, אני לא יודע. יש הבדל. לזכור אני זוכר טוב מאוד. אני לא יודע.

ש: באופן כללי, לפי מה שאתה כן יודע, המושבניקים, החברים במושב, היו מרוצים מהילדים האלה?

ת: בהחלט. אלה שהיו פה ונקלטו, הם הפכו להיות חלק מהמשפחה. אנחנו עם עדינה לא היינו היחידים.

היו עוד אשר הילדים חיו עם המשפחה והרגישו את עצמם כחלק אינטגרלי של המשפחה.

ש: אלא אם כן אתה רוצה להוסיף עוד משהו ביחס לקליטה של הילדים הסורים, אני רוצה מאוד מאוד להודות לך גם על הרקע הכללי שנתת לי שהיה מאוד חשוב וגם על הפרטים שידעת לגבי עדינה והילדים האחרים. הרבה תודה לך.

ת: שלושת הילדים האלה היו בני בית. הם היו בבית שלנו, קודם כל מפני שאחותם הגדולה היתה, ושנית הבית שלנו היה בית כזה חם והיה להם טוב עד שהאבא הודיע שהוא רוצה את הילדים שלו. אז עדינה הודיעה שהיא לא עוזבת את הארץ. היא היתה ציונית במאה אחוז. הילדים ההם לא היו ציונים במאה אחוז.

ש: עכשיו אני מבין שהם היו אצלך תקופה מסויימת, הקטנים האלה.

ת: כשהיו בכפר היו באים מדי יום להתארח. אבל לינדה היתה בת-בית. אלה היו באים אל לינדה

ש: כן, כשהם היו פה בכפר יהושע.

ת: רעייתי קיבלה אותם ככה שהם הרגישו טוב.

ש: זאת אומרת הם חיו פה אצל מישהו בכפר יהושע?

ת: כן.

ש: אהה, מאה אחוז, עכשיו זה ברור. תודה רבה לך.